

УДК 37: 374.3(477.8)

ББК 74.200.5

Сливка Лариса

Slyvka Larisa

**ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ
У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ У ЦАРИНІ ВИХОВАННЯ
ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ
(ЗА МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ХХ СТОРІЧЧЯ)**

Стаття розкриває головні тенденції та здобутки в діяльності українських громадських товариств („Відродження”, „Пласт”, „Просвіта”, „Українське гігієнічне товариство”, ін.) на західноукраїнських землях у сфері виховання здорового способу життя дітей та молоді упродовж 1919-1939 рр. Найширше розкрита ця праця у діяльності зазначених інституцій у Галичині, менше – на Волині, Закарпатті, що пояснюється історичними умовами розвитку.

У фарватері руху тверезості, який активізувався за міжвоєнної доби, було товариство „Відродження”.

Ключові слова: *українські громадські товариства, виховання здорового способу життя, „Відродження”, „Пласт”, фізичне виховання, антиалкогольний рух.*

У державних освітніх документах („Концепція національного виховання дітей та молоді у національній системі освіти”, „ Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті” та ін.) наголошено, що модернізація освітньої галузі, яка відбувається в державі, має на меті створення умов для особистісного розвитку кожного громадянина України. Одним із шляхів досягнення цієї мети є виховання в дітей і молоді відповідального ставлення до власного здоров’я та здоров’я інших людей як до найвищих суспільних та індивідуальних цінностей, впровадження активних форм формування, збереження і зміцнення індивідуального здоров’я, формування через освіту здорового способу життя.

Усі ми хочемо бачити дитину розумною, сильною, здоровою. На жаль, статистика стану здоров'я школярів сьогодні є досить невтішною. За даними Міністерства охорони здоров'я України, 90% усіх підлітків мають відхилення в загальному стані здоров'я. Із них 20% мають по два та більше захворювань [5, с.1]. Велике занепокоєння викликає подальше зниження віку дітей, схильних до вживання алкоголю, тютюнопаління та наркоманії, зокрема дітей 8-10 років.

Тому проблема виховання здорового способу життя школярів сьогодні, в умовах національного відродження, перебуває в центрі уваги вітчизняних науковців. Так, ґрунтовно досліджували це питання О.Вакуленко, Г.Власюк, Ю.Гавриленко, О.Дубогай, О.Жабокрицька, С.Жупанін, С.Кириленко, С.Кондратюк, В. Кузь, С.Лапаєнко, О.Леонтєва, О. Мельник, С.Свириденко, А. Турчак, які розглядали питання змісту, форм і методів виховання здорового способу життя учнів у навчально-виховному процесі школи, в позаурочній і позашкільній роботі з дітьми та молоддю тощо.

Однак ретроспектива цієї проблеми не досліджена. Водночас, зазначимо, що в теорії і практиці виховання здорового способу життя є чимало напрацювань минулого. У контексті пошуку шляхів зміцнення здоров'я молоді та прищеплення їм навичок безпечної для здоров'я поведінки великий пізнавальний інтерес та практичне значення набуває досвід діяльності українських громадських інституцій у Західній Україні за міжвоєнної доби ХХ сторіччя. Йдеться про товариства „Відродження”, „Просвіта”, „Рідна школа”, молодіжні організації та інші.

У сучасній українській історичній та історико-педагогічній науці є чимало напрацювань щодо дослідження діяльності громадських організацій цього періоду (І.Андрухів, Г.Білавич, Д.Герцюк, О.Добржанський, М. Євтух, Т.Завгородня, І.Куляк, З.Нагачевська, О.Любар, Г.Савчук, М.Стельмахович, Б.Ступарик, Б.Трофим'як та ін.). Ученим Б.Савчуком глибоко досліджено діяльність українських громадських товариств у Галичині („Відродження”, „Пласт”, „Союз українок”, ін.), проте ґрунтовної праці щодо цілісного вивчення

здоров'яформуючої та здоров'япідтримуючої діяльності цих об'єднань не виявлено.

З огляду на це метою нашої статті є розкрити головні тенденції та здобутки в діяльності українських громадських товариств на західноукраїнських землях у сфері формування здорового способу життя дітей і молоді впродовж 1919-1939 рр.

Передовсім відзначимо, що масові товариства вирішували не лише загальнонаціональні проблеми у крайовому масштабі, але й розв'язували специфічні завдання культурно-освітньої сфери, зокрема сприяли здоров'язбереженню українського народу. Можна з упевненістю сказати, що у діяльності цих об'єднань склалася ціла система виховання культури здоров'я.

Чи не найбільш ваговою та плідною була діяльність українських організацій з антиалкогольного руху. За міжвоєнного періоду піднесення і характер руху тверезості зумовлювався політикою Польщі в цій царині. Горілчані й тютюнові вироби були монополією держави і становили майже третину бюджетних надходжень. Дослідники зазначають, що українці краю щороку пропивали близько 400 млн. зл.[3. – 1930. – Ч.3. – с.2]. Зважаючи на загальні злидні, ці кошти могли бути спрямовані на розбудову різних сфер національного життя. Натомість через посилення пияцтва загострювалася соціальна напруженість. Так, на цьому ґрунті в Галичині скоювалася третина злочинів. Пияцтво створювало свого роду „фатальне замкнене коло”, коли на купівлю міцних напоїв витрачалися величезні кошти, які замість зміцнення економічного та культурного потенціалу народу, навпаки, підривали його матеріальне становище та негативно позначалися на моральному і фізичному здоров'ї [13, с.65].

Українські громадські об'єднання виступили головними чинниками в боротьбі з цим лихом, що через важкі соціальні умови та державну політику Австрії, а особливо Польщі, набрало великих масштабів, підривало здоров'я й збільшувало смертність українського народу Галичини. У фарватері цієї боротьби

стало товариство „Відродження”. Прикметно і знаково є те, що воно постало за ініціативи вчителя О.Гарасевича.

Товариство „Відродження” стало продовженням традицій організації місій і братств тверезості, інших форм діяльності, які у XIX ст. проводило греко-католицьке духовенство. Ставлячи за мету сприяти духовному й матеріальному відродженню народу через впровадження цілковитого утримання від вживання міцних напоїв і тютюну, воно засвідчило перехід українського антиалкогольного руху на світську основу. Після складання „обіту” повною мірою цих засад мали дотримуватися „дійсні члени”, а „прихильниками” ставали особи, що їх „схвалювали” [7, с.77]. Складання „обітниць” переважно виголошували публічно, а іноді подавали за особистим підписом у формі „заяви”. Наводимо її типовий текст, який серед архівних та інших матеріалів зустрічається в різних варіантах: „Вважаючи протиалкогольну ідею необхідною для піднесення духовного, фізичного, економічного і культурного розвитку, прирікаю і слово честі даю, що не тільки сам не буду вживати алкогольних напитків (горілки, пива, рому, вина й інших) і по можливості буду здержуватися від куріння тютюну, але словом і ділом буду ширити між своїм оточенням протиалкогольну і протинікотинову ідею” [4].

Вочевидь, що сам вступ до „Відродження” для кожної особи був усе-таки більш відповідальним кроком, аніж, наприклад, членство у „Просвіті”, „Рідній школі” чи іншому культурно-освітньому товаристві. Він свідчив, насамперед, про бажання бути здоровим самому і пропагувати здоровий спосіб життя серед інших.

Істотний поштовх піднесенню руху тверезості та його розгортанню у загальнонаціональному масштабі дав проведений 24 вересня 1929 р. під патронатом „Просвіти”, „Рідної школи” та „Відродження” другий Просвітянський конгрес у Львові. Усі громадські інституції – „Просвіта”, „Луг”, „Сокіл”, студентські та інші – зобов’язувалися улаштувати культурно-освітні та розважальні заходи без вживання алкогольних напоїв.

Важливим напрямом діяльності в цій царині стали плебісцити за ліквідацію корчем – головних розсадників пияцтва. У 20-х роках минулого сторіччя завдяки масштабній агітаційній та організаторській праці українських громадських організацій на чолі з „Відродженням” плебісцити відбулись у 402 українських громадах, із них 75% – у 1928-1930 рр. На Волині цю кампанію очолила „Просвіта” за підтримкою галицьких інституцій. Наприклад, на Горохівщині „Просвіта” провела плебісцити в 23 селах [14, с.89].

Після президентського указу від 1934 р., який повністю скасував право на проведення плебісцитів, акценти в українському русі тверезості переносяться на просвітницько-пропагандистську діяльність. Уже 1931 р. пройшла перша хвиля антиалкогольних віч, де ухвалювали резолюції про необхідність улаштування „безалкогольних” культурно-освітніх заходів та переведення кооперації на виробництво безалкогольних напоїв.

З 1932 р. за прикладом європейських країн лютий став відзначатися в Галичині як місяць боротьби з пияцтвом. Як свідчать звіти т-ва „Відродження” за 1931-1937 рр., воно провело 132 антиалкогольних та антинікотинових курсів, що мали по 25-75 учасників. Ці ж джерела доносять факти, коли після таких заходів до 70% слухачів кидали палити [З. – 1934.– Ч.3. – с.45-46].

Справжнім „катехизисом” боротьби з пияцтвом став підручник педагога, громадсько-просвітнього діяча І.Герасимовича „Геть з алкоголем і коршмами” (Львів, 1930). Окрім того, випускали настінні та „кишенькові” „відродженські” календарі, перед Різдом та Великоднем масово поширювали листівки „Рідної школи” з гаслами: „Святкуймо без алкоголю!”, „За загальну тверезість!” і под. Широкою популярністю користувалися читанки, збірки поезій, драматичних творів відповідного змісту. До 1939 р. товариство „Відродження” видало близько 1070 тис. примірників різної антиалкогольної літератури. „Відродження” також стимулювало розгортання антиалкогольної кампанії в пресі. У багатьох українських виданнях існували „антиалкогольні сторінки”.

Досить жваво проводила антиалкогольну пропаганду горохівська „Просвіта” на Волині у 1929-1930 рр.: в селах читалися лекції на дану тематику, висилалися обіжники до філій, під впливом місцевих просвітян почали виникати комітети проведення антиалкогольних плебісцитів, а декілька громад ухвалили рішення про знесення на їхніх територіях корчем [11, с.68].

Показовим є досвід антиалкогольної і протинікотинової пропаганди, яку провадили у гімназіях та ліцеях „Рідної школи”, де одним з основних принципів виховної роботи у цьому напрямі було правило, за яким гімназійна молодь не повинна була бачити свого вчителя з чаркою у руці [1, с.120]. Виховуючи у такому дусі молодих людей, педагогічний колектив учив їх мати усвідомлену індивідуальну установку щодо необхідності ведення способу життя, сприятливого для здоров’я, тому що „людина твереза – людина свободна, в якій думка завжди твереза, а почуття свободи – це велика життєва цінність, це свідомість вищого, кращого, вартнішого життя”[16, с.14].

Зазначимо, що до руху тверезості активно приєдналося і прогресивне жіноцтво Західної України, згуртоване в товаристві „Союз українок”. Цікаво, що в тодішньому громадсько-просвітницькому житті Західної України склалося доволі цікаве явище, коли найактивніші його представники належали до декількох українських інституцій. Так, „союзанка” Софія Парфанович у період найвищого підйому (1932-1934 рр.) товариства „Відродження” виступила його провідним очільником та ідеологом боротьби за тверезий спосіб життя. Вона обґрунтувала головну ідейну доктрину українців-„відродженців” – „не пити, не курити, бо це руйнує наше здоров’я, підкопує наші моральні сили та відпорість, руйнує нас матеріально, ослаблює нашу волю, усипляє нашу чуйність та робить нас предметом економічного і політичного зиску... Добровільно видаючи гроші на отрути, самі собі куємо ярмо”[6. – 1938. – Ч.21. – с.15].

Як і за довоєнного періоду, так і в умовах польської дійсності однією з найактивніших рушійних сил руху тверезості залишалася молодь, що була згуртована у своїх масових загальнонаціональних організаціях та в різного роду

„відродженських” структурах. Покладена в основу їх діяльності засада „утриманості” членів від споживання міцних трунків мала забезпечити формування морально та фізично здорової генерації борців за краще майбутнє української нації.

Протягом 1925-1929 рр. одним з головних осередків руху тверезості у Галичині виступив молодіжний гурток при Рогатинській гімназії УПТ „Рідна школа”. Під проводом учителів М.Чайковського і Ю. Каменецького на 1928 р. він переріс у „Союз протиалкогольних гуртків”(СПГ), який мав понад тисячу членів, що гуртувалися в близько 15 організаціях. Ці осередки існували при українських шкільних закладах [10, с.27-30].

Потужним чинником боротьби на антиалкогольному фронті виступило студентство. Ідейною платформою діяльності у цьому напрямі стала прийнята на листопадовому 1931 р. з’їзді „Союзу українських студентських організацій під Польщею” спеціальна „Відозва”, в якій проголошувалося: „Ми, зорганізовані українські студенти, стоячи на абстинентському полі, рішили піти з поміччю нашому Народові, та допомогти Йому в праці й освідомити Його в шкідливості алкоголізму...Покиньте погану традицію пиячити по забавах, вечорницях, балях і корпораціях, йдіть за поступом людського духа” [2, с.177]. Українське студентство активно спричинилося до пропаганди здорового способу життя серед дорослого населення краю.

Як бачимо, під стягом українського руху тверезості гуртувалися різні за ідейним та організаційним характером національні сили, що вболівали за моральне й фізичне здоров’я та добробут української нації. Аналізуючи результати боротьби з пияцтвом у краї, часопис „Відродження” навіть стверджував, що за рівнем антиалкогольної пропаганди Галичина в 30-х роках стояла на одному з перших місць у Східній Європі [14, с.89-91].

Утім, у контексті виховання здорового способу життя українські громадські організації займалися не лише протиалкогольною пропагандою. Вагомими здобутками у цій царині були, наприклад: будівництво оселей відпочинку

для оздоровлення учителів [14, с.71], створення „Народної лічниці” для обслуговування малозабезпечених верств населення [17, с.23-63], проведення в народних школах „акцій доживлювання” – безкоштовного харчування (гарячими сніданками та обідами) дітей із незаможних сімей [1, с.112-113] та ін.

Страшним лихом, що загрожував генофонду українського народу Галичини, стало поширення різних інфекційних хвороб. Статистика свідчить, що в 20-х роках ХХ сторіччя українці становили третину з 200-250 тис. хворих на туберкульоз у Польщі. З них щороку вмирав 1% людей, у тому числі й дітей. Ситуація погіршувалася через відсутність елементарних профілактичних заходів. За таких умов життєво важливого значення набирала діяльність „Українського гігієнічного товариства” (УГТ), що виникло в січні 1929 р. і було покликано популяризувати профілактику боротьби з епідеміями та масово пропагувати основи гігієнічних знань [14, с.84].

Упродовж 1929-1931 рр. члени УГТ прочитали 250 рефератів, провели десятки лекційних „триденників” для понад 38 тис. селян та їхніх дітей, поширювали тисячі примірників брошур і листівок, було надруковано сотні періодичних статей, які пропагували основи гігієнічних знань. УГТ спільно з „Відродженням” видавало місячник „Народне здоров'я” [9], влаштовувало гігієнічні виставки у Львові, створювало на їх основі пересувні експозиції, спільно з „Народною лічницею” утримувало відкритий у травні 1929 р. єдиний у Польщі український туберкульозний диспансер, де щороку оглядали до тисячі хворих.

Значну роботу з фізичного виховання молоді проводило товариство „Просвіта”, ставши ініціатором і організатором різноманітних культурно-просвітних акцій, самоосвітніх гуртків, підліткових клубів, організації дозвілля молоді тощо. Так, з метою зміцнення здоров'я та фізичного розвитку дітей та молоді при просвітнянських організаціях Закарпаття за міжвоєнної доби діяло 50 спортивних гуртків [11, с.18]. А при луцькій „Просвіті” у травні 1920 р. розпочали діяльність зі створення молодіжного відділу „Сокіл”, де наступного року виник

„Гімнастично-фізичний відділ”, який у лютому 1924 р. набув вже сталої назви – „Підсекція фізичного виховання”. Невдовзі вона активізувала свою діяльність, придбала в громади с. Черчиці за рікою Стир площу під спортивний майданчик, де головним чином і проводились усі руханкові вправи та ігри [11, с.73].

Подібні секції були створені при рівненській (1922 р.), при ковельській (1924 р.) та при дубенській (1927 р.) „Просвітах”. Наприклад, члени рівненської молодіжно-спортивної секції „Якор” (близько 30 осіб) займались легкою атлетикою та гімнастикою, а головне – футболом. „Просвіті” вдалося зрушити з місця таку занедбану на Волині сферу, як позашкільне та дошкільне виховання. Секція дошкільного та позашкільного виховання кременецької „Просвіти” розгорнула плідну працю під керівництвом Аркадія Животка. У 1922 р. зусиллями секції влаштовано 78 „діточих сходин” для хлопчиків та дівчаток віком від 5 до 10 років [11, с.74]. Крім гуртового читання та проведення дитячих свят, до програми входили ігри з м’ячем, співи, прогулянки. Такі форми роботи сприяли фізичному, естетичному та моральному вихованню дошкільників.

Практично всі українські громадські товариства Галичини значне місце у своїй діяльності відводили питанням формування здорового способу життя. Так, „Товариство вакаційних осель” проводило плідну роботу з організації та пропаганди літнього оздоровлення міських дітей з незаможних родин. Лише 1938 року товариство створило 10 півосель для 960 дітей, на утримання яких витратило 14 тис.зл.[12, с.11].

Потужним струменем громадського руху щодо виховання молоді в дусі збереження та зміцнення свого здоров’я виступили молодіжні організації, які у Західній Україні були репрезентовані такими товариствами як „Пласт”, „Січ”, „Луг”, „Сокіл”, ін. Ідейна суть більшості з них полягала у системі заповідей для всебічного вдосконалення особистості, зокрема фізичного розвитку. Найвиразніше цю ідею передає одне з основних гасел товариства „Сокіл”: ”У здоровому тілі – здорова душа!”[14, с.14].

Щодо виховання свідомого ставлення до власного здоров'я, пропагування здорового способу життя молодіжні громадські об'єднання мали у своєму арсеналі схожі засоби впливу. Тому докладніше ми розглянемо діяльність „Пласту”. Як зазначає дослідник Б.Савчук, глибокий задум „Пласту” полягає у тому, щоб усю діяльність його членів підпорядкувати потребам нації [15, с.43].

Методами та засобами пластового виховання були ігри, які відзначалися рухливістю та життєрадісністю. За різними підходами та оцінками, у „Пласті” нараховувалося від 30 до понад 100 різних ігор. Справжньою енциклопедією ігор для дітей та молоді можна вважати книжку Петра Франка „Гри та забави” (Львів, 1913).

Важливою змістовою характеристикою пластового виховання та стилю життя, що сприяє розвитку фізичного та психічного здоров'я, є велике емоційне навантаження – романтика, життєрадісність, очікування та переживання пригоди. З огляду на відому істину „молодість – це не вік, а стан душі”, „Пласт” цю духовну і фізичну молодість мав дати на усе життя. Він позбавляв молоду людину фальшивих намагань стати передчасно дорослою, що, як правило, досягалося здебільшого курінням, вживанням алкоголю тощо [15, с.55].

Серцевиною виховної методи в Пласті та важливим аспектом його філософії й стилю життя був культ праці. Він пронизував усі ланки пластування, і пластун визнавав культ праці над собою та своїм оточенням. Праця – ніколи не безглузда, а завжди корисна, вона дає позитивний заряд енергії, бадьорості, чудового настрою, самопочуття, здоров'я.

У контексті здоров'яформуючих технологій цікавим для нас вбачається те, що головним та універсальним тлом усього пластування була природа. Це знаходило вираз у такій zasadі: „Пластун – приятель природи”. Любов та прагнення до пізнання природи робили великий відбиток на усьому способі пластового життя.

Об'єднуючи у свої осередки найбільш сміливу, активну частину учнівської молоді, застосовуючи цікаві форми праці оздоровчого спрямування, плідно

працював „Пласт” на Закарпатті. Формування витривалості, фізичного гарту, волі учнів проходило під час походів, прогулянок дітей у вихідні дні околицями Ужгорода, Хуста, Севлюша, Мукачева, Рахова.

Для розвитку пластунства характерним були великий динамізм і постійний пошук нових форм діяльності. Так, виникнення та розвиток старшого пластунства створили необхідні передумови для організації в українському „Пласті” найменших – хлопців (вовченят) та дівчат (лисичок) до 14 років, в улад новаків. Одним з найкращих на Закарпатті вважався зорганізований у грудні 1923 р. відділ при народній школі Берегова, де свій фізично-оздоровчий вишкіл проходили майже 80 вовченят і лисичок [8, с.104-105].

Зазначимо, що головними організаторами і провідниками пластових секцій на Волині були просвітяни. Так, у Володимирі-Волинському пластовий курінь заснував А.Річинський, у Радивиліві – Лучкань, у Почаєві – Л.Малкуш, у Луцьку – М.Горбенко. Вони мали у своєму підпорядкуванні по 30-40 членів, тут робили ухил на фізичний вишкіл [15, с.121].

Як уже йшлося, у „Пласті”, як і у кожній виховній системі, велику увагу приділяли здоров’ю та фізичному загартуванню. Проте, на відміну від багатьох з них, тут відомий вислів „у здоровому тілі – здоровий дух” набував дійсної вартості та, зрештою, був вимогою пластового закону. Розуміння фізичного виховання було іншим, аніж просто заняття спортом. При цьому на перше місце завжди ставилося здоров’я. Зміст тілесного виховання складався із вправ, ігор та забав, що повинні були органічно поєднувати зміцнення здоров’я та м’язів із сталенням духу та свідомості. Спорту, що мав за мету переважно лише розвиток м’язів, не надавалося в Пласті дуже великої уваги. Формувалося свідоме ставлення до свого здоров’я. „Треба хотіти й вміти бути здоровим”, – говорив О.Тисовський. Під цим кутом особливо велика увага приділялась дотриманню правил особистої гігієни. Водночас прищеплювалась звичка не лише дбати про своє здоров’я, а й робити усе, щоб воно було несприйнятливим до різних хвороб.

Зрозуміло, що плекання здоров'я підпорядковувалося головному обов'язку – служінню Батьківщині та народу [15, с.57].

Важливу роль відіграв „Пласт” в антиалкогольному вихованні дітей і молоді. Важко переоцінити вартість пластового життя для формування свідомого ставлення до свого здоров'я, коли на лоні первісної природи, у суворих, проте завжди веселих умовах табірної життя, при невибагливій, але здоровій їжі, через постійну фізичну працю, руханкові вправи та цілий комплекс культурно-освітніх заходів пластова молодь набиралася здоров'я, зростала ідейно, загартовувалася фізично на усе життя.

Отже, утілюючи у практику своєї діяльності національну ідею, громадські організації Західної України за міжвоєнної доби достатньо уваги відводили вихованню здорового способу життя серед молоді та дітей.

Товариство „Відродження” зробило вагомий внесок у формування ідеології українського руху тверезості, що мала глибокі коріння. Пропаговані ним засади відзначалися безкомпромісністю: алкоголь руйнує сили нації, тому від його вживання слід повністю відмовитися. Пияцтво оголошувалося „антипатріотичним”, а в „абстиненції”(лат.„утримання”) вбачався шлях до досягнення добробуту та „повновартісності” нації.

За ініціативою т-ва „Відродження” практично всі масові українські громадські об'єднання взяли участь у антиалкогольній пропаганді. Найширше вона була представлена в Галичині, менше – на Волині, Закарпатті та Буковині.

У вирішенні комплексу соціальних проблем виразно виявилася гуманістична й демократична сутність українських добровільних громадських об'єднань. Їх зусиллями було вперше розгорнуто масову пропаганду гігієни серед дорослих і дітей в українському селі. Окремі форми суспільної медичної опіки служили охороні та зміцненню здоров'я малозабезпечених, здебільшого матерів і дітей.

В умовах сучасної України досвід діяльності українських громадських товариств на західноукраїнських землях за міжвоєнної доби у сфері формування

здорового способу життя дітей і молоді потребує якнайширшого вивчення та нагального впровадження в теорію і практику національного виховання школярів.

1. Білавич Г, Савчук Б. Товариство „Рідна школа”. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 208 с.
2. Відозва до українського студентства // Студентський вісник. – 1931. – Ч.7-8.
3. Відродження. – Львів. – 1930 – 1939.
4. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 68 сч, оп. 2 с, спр. 127, арк. 40.
5. Загрійчук Л. Формування культури здоров'я молодших школярів шляхом впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій // Початкова школа. – 2006. – №11. – С.1-3.
6. Жіноча доля. Часопис для українського жіноцтва. – Коломия. – 1925 – 1939.
7. Ілюстрований народний календар Товариства „Просвіта” на рік звичайний 1910. – Річник 33. – Львів: Просвіта, 1910. – 176 с.
8. Пластун. – 1929. – №7. – С.104-105.
9. Просвіта. Місячник освіти, виховання, культури. – Львів, 1 квітня 1936-1939.
10. Раковський І. За тверезість. Короткий історичний огляд Українського протиалкогольного й протинікотинного руху. В 25-ліття Т-ва „Відродження”. – 1934. – 48с.
11. Савчук Б.П. Волинська „Просвіта”. – Рівне: Ліста, 1996. – 154 с.
12. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX ст. – 1939 р.). – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 280с.
13. Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX – 30-х роках XX ст. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 138с.

14. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських організацій у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.). – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 138с.

15. Савчук Б. Український Пласт. 1911-1939. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 264с.

16. Чайковський М. Алкоголізм і школа. – Рогатин, 1929. – 16с.

17. Шпиталь Народної Лічниці ім. Метрополита Шептицького. Пропамятна книга з нагоди відкриття. – Львів, 1938. – 65с.

The article deals with the major tendencies and achievements of people's societies activities ("Vidrozhennya", "Plast", "Prosvita", "The Ukrainian hygienical society") in the field of forming children and youth's healthy way of life between 1919 and 1939 in the Western Ukraine. This thesis is better revealed in the activities of the mentioned institutions in Halychyna, less in Volyn, Zakarpathia, which is explained by the historical conditions of the development.

There was a "Vidrozhennya" society, which was leading the anti-alcohol movement, that grew during the period between the I and II Ind W. Wars.

Key words: *Ukrainian people's societies, cultivating healthy way of the life, "Vidrozhennya", "Plast", physical education, anti-alcohol movement.*